

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

16 De iudice.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

in loco, ubi est tractatum de eo committendo: post commissum verò homicidium esse puniendum in loco, ubi est patratum delictum, ut docet Iulius Clarus *loco citato, num. 8.*

Si quòd quæras, quid, si Titius existens in certo aliquo territorio, sagittam, vel telum aliquod emittat, & interficiat Catum existentem in alio territorio, à quo Iudice puniri debeat? Respondetur, puniri posse in utroque territorio. Unde inter iudices utriusque territorij erit locus præventionis, ut is, de delicto cognoscat, qui prævenit. Hanc esse communem opinionem ait Iulius Clarus, *libro citato, num. 9.* & idem esse dicendum, si aliquis commiserit delictum in confinibus duorum territoriorum, ita ut dubium sit, in quo illorum territorio delictum fuerit patratum.

Si sextò roges, Quid, si Titius furetur rem aliquam, Verbi gratia, Florentiæ, & postea contulit se eum refurtiva ad civitatem Senensem, an puniri possit à iudice civitatis Senensis? Respondetur, ut refert Iul. Clarus, *loco citato, num. 10.* duas esse opiniones. Una asserit posse puniri, quam idem auctor tradit sequutum esse Bart. & multos alios iudices in praxi. Secunda opinio communior, & verior, quod puniri debeat Florentiæ, ubi patratum est furtum.

Si septimò roges, Quid, si laicus commiserit delictum in Ecclesia, an puniri debeat à iudice Ecclesiastico, etiam si crimen sit mere seculare? Respondetur, ut refert Iulius Clarus, *libro citato, num. 18.* Cynus sentit puniri debere à iudice Ecclesiastico; sed communiter rejicitur. Unde dicendum est eum puniri debere à iudice seculari.

Item ratione personæ sortitur quis forum, V. g. Si est Clericus, conveniri non potest, nisi coram iudice Ecclesiastico: nomine Clerici intelligitur quicumque est insignitus prima tonsura clericali, etiam sola, siue alijs ordinibus. Item quicumque regularis, ut est communis omnium opinio. Præterea hoc privilegium clericale, quod dicitur privilegium fori, intelligitur quando convenitur, non quando est actor, siue accusator; quia tunc actor sequitur fortitè rei, *cap. Cum sit generale, De foro competenti.* Item huic privilegio non potest Clericus etiam spontem sua, immò etiam consensu Episcopi renuntiare; quia est privilegium non in gratiam personæ, sed in gratiam, & bonum status clericalis. Item intelligitur hoc privilegium, quando clericus convenitur, non tamen si reconvenitur: nam tunc potest laicus clericum reconvenire coram iudice seculari. Glossa, in *cap. At si clericus, de iudicij, & ibi.* Innocentius, Hostien. & Andreas.

Item serui, & famuli, & familiares Ecclesiarum conveniuntur coram iudice Ecclesiastico, *cap. Ecclesiarum servos, 12. quæst. 2. & Glossa in cap. Eos, dist. 32. & in cap. Clericum 1. 11. quæst. 7.*

Item miserabiles personæ, nimirum pupilli, orphani, viduæ, pauperes, pertinent ad forum Ecclesiasticum, quantum ad earum personarum causas iudicandas, *cap. Super quibusdam, de verb. sign. & cap. ex tenore, de foro compet. & cap. Significantibus, de officio iud. deleg.*

Sed notandum est harum personarum miserabilium causas non omnes pertinere ad Ecclesiam, sed solum quantum ad defensionem, & protectionem earum, ut docet Glossa, in *cap. Significantibus citato.* Immo consuetudo obtinuit alicubi, ut etiam caulæ earum, quantum ad defensionem, cognoscantur à iudice seculari.

Item ratione contractus irriti sortitur quis forum *cap. Volentes, de privileg.* Item ratione rei, de qua agitur sortitur quis forum, nimirum, ubi iudicetur, ubi res de qua agitur, sita est.

Ultimò, si quæras, ubi nam incipiat iudicium, & quot modis finiatur? Respondeo, ex communi sententia omnino incipere in litis contestatione. Hoc autem intelligitur, si de iudicio loquamur proprie, & strictè: nam ante litis contestationem præcedunt multa alia, ut citatio partis,

siue rei, libelli oblatio, in quo actor, siue accusator petit officium iudicis contra reum, examinatio partium, & confessio, productio testium, & exceptio, qua reus conveniendus solet opponere aliquas exceptiones contra actorem ad impediendam litis contestationem, ita ut exceptio nihil aliud sit, quam actionis exclusio.

Si roges, quid sit litis contestatio? Respondetur: est actus iudicarius in scriptis per actorem coram competenti iudice, facta narratione, & petitione expressa, vel inclusa negotij principalis, ubi actor interrogat, vel insilit, & reus respondet, vel negando, vel confitendo.

Item iudicium finitur, sententia in iudicio lata, qualis in iudicio finem accipit ex sententia, & re iudicata: in qua parte vitima iudicij solent intercedere tria: sententia, per quam lites tranſiunt rem iudicatam, appellatio, & executio. Item in iudicio solet intercedere iuramentum de calumnia, quod tam actor, quam reus præstant. Actor iurat se bona fide, non animo calumniandi, causam, & litem movisse: reus quoque iurat se bona fide, & non animo calumniandi, responsum.

De Iudice.

CAPVT XVI.

CIRCA Iudicem multa quæri possunt. Primum est, An aliquando iudici licitum in iudicio procedere sine accusatore? In hæc certum est apud omnes in iudicio regulariter nunquam esse procedendum sine accusatore, vel actore. *l. Rescripto. §. Si quis accusatorem. ff. De muneribus & honoribus,* ut infra dicemus. Hoc tamen intelligatur sine accusatore verò, vel æquivalenti: quoniam denunciator non est verus accusator, & tamen aliquando proceditur in iudicio ob denunciationem criminis, ab aliquo delati ad iudicem.

Item, qui querelam proponit, non est verus accusator & tamen proceditur in iudicio aliquando ex querela, ab aliquo propofita coram iudice contra alium.

Item aliquando procedit iudex ex evidentia patratæ criminis, quia evidentia facti locum habet accusatoris, nimirum, quando non solum notorium est crimen commissum, sed etiam notorius est auctor criminis, *cap. Evidentia de accusationibus, & cap. Manifesta. 2. quæst. 1.*

Item aliquando procedit iudex ex officio per inquisitionem, & tunc procedit contra aliquem, præcedente diffamatione illius: nam diffamatio locum habet accusatoris, ut de his omnibus agemus inferius. Tota igitur rei difficultas consistit in hoc, an evidentia criminis, quando notorium est crimen, oculus tamen est auctor eius; habeat locum accusatoris, ita ut iudici sit licitum inquisitionem ex officio facere, inquirendo, quis illud crimen commiserit? V. g. læcet in via publica homo interfectus ab aliquo, vel notoriè constat domum alicuius esse igne exustam, vel diriptam, nesciunt tamen, quis illum occiderit, aut quis domum igne incenderit, aut quis diripuerit.

Sunt duæ opiniones. Prima asserit, non esse licitum iudici procedere inquirendo in genere, quis illum occiderit. Sic sentit Sorus, in *lib. De ratione regendi, & detegenti secretum, memb. 2. q. 6. dub. 4. & lib. 3. de iustit. q. 6. art. 2. Caues. 2. q. 69. art. 2. Silu. in verb. Correctio, q. 8. & verbo Inquisitio 1. q. 3. & Artil. in verb. accusatio, nu. 28. Immo Silu. & Caiet. aiunt, & S. Thom. in quodam Capitulo Generali, rogatù de hoc dubio, respondisse, esse licitum iudici procedere inquirendo, & reum, si inter alios interrogetur, quis commiserit delictum, obligari ad veritatem detegendam, & tamen ceteros illos capituli doctores contra illum sensisse. Opinio secunda asserit, esse licitum iudici procedere, in genere inquirendo. Sic Bart. in *l. fin. De quaest. 1. q. 3. & in l. 1. eod. tit. §. Qui quaestorem.* Sic etiam Iul. Clarus, *lib. 5. Receptorum sent. in pract. crim. q. 6. nu. 1. & eod. lib. & practica criminali, quæst. 5. num. 6. per totum.**

fic Nauatius in *Manuali*, cap. 18. num. 38. Cordubensis in *sua Summa* casuum conscientia vulgari, quæst. 64. Paludanus, in 4. distict. 19. q. 4. ad finem, Antoninus, par. 2. tit. 9. cap. 5. 2. Taberna, verb. *Inquisitor*, quæst. 7. & 8. aperte hanc sententiam docent Innoc. in cap. *Bona memoria* r. de elec. & ibi, Abbas, & aiunt totum mundum hanc praxim seruare.

Prima opinio innititur iure ipso Canonico, quia in cap. *Qualiter*, & quando 2. De accusationibus aperte statuitur, ut iudex per inquisitionem non procedat, nisi præcedente publica fama contra aliquem: sicut per accusationem non potest procedere, nisi præcedente accusatore: & per denunciationem, nisi præcedente correptione secretæ.

Secunda verò opinio probatur, quia alioqui multa crimina manerent impunita. Item, quoniam, cap. *Evidentia*, de accusationibus, & cap. *Manifesta*, 2. quæst. 1. aperte dicitur, quod evidentia patiarum sceleris non indiget accusatore.

Item, quia, quod ad inquisitionem generalem fama contra aliquem præcedere debeat, solum est ex iure humano constitutum Canonico, & civili, non autem iure naturali, vel diuino. At verò ius humanum potest consuetudine contraria tolli: sed consuetudine est introductum, ut in huiusmodi casu procedat iudex inquirendo in genere, ergo, &c. Item, quod fama debeat procedere inquisitionem, solum est, quando inquit iudex specialiter contra certam personam, ut colligitur, ex cap. *Qualiter* & quando 2. De accusatio. & ut nos infra ostendemus. Item vltus est in Ecclesia, ut Episcopi ferant excommunicationes in genere contra eos, qui iniquè detinent alienum, nisi intra certum tempus restituerint.

In hac re videtur secunda opinio probabilior propter eas rationes.

Sed in ea existunt aliqua dubia. Primum, an possit iudex generaliter inquirere in casu prædicto, quando non constitit de crimine, si tantum præcesserit publica fama de delicto, Verbi gratia Iudex non constat furtum esse in domo alicubi, sed fama est esse parricidum, & occultus est fur, an possit tunc iudex inquirere generaliter, quis furtum commiserit? In hoc auctores secundæ opinionis solum loquuntur, quando notorium est crimen, ita ut etiam ipsi iudici constet, & occultus est auctor criminis. Nihilominus tamen Bartolus, in l. ff. De quæstionibus. §. *Qui quæstionem*, aperte docet, posse iudicem generaliter inquirere de crimine, præcedente publica fama delicti, quia sicut, inquit, præcedente fama contra auctorem criminis, potest inquirere contra illum, ita præcedente fama criminis, potest iudex generaliter inquirere de crimine.

Secunda difficultas est, an iudex in prædicto casu generaliter inquirenti reus teneatur se prodere, si iudex inquirendo generaliter inter alios interroget reum, quis delictum commiserit? Ratio dubitandi est, quia si secunda opinio sit vera, iudex generaliter inquirendo iure interrogat, quis crimen commiserit: at iudici iure interroganti reus teneatur veritatem fateri, alioqui contra iustitiam facit. Item quoniam in cap. *Quidam maligni*, s. quæst. 1. Cum quidam nocturno silentio libellum infamatorum contra notarium Pontificis divulgasset, iubet Gregorius, ut se prodar, & crimen obiectum probet, publice accusando, alioqui si id non præstet, obtineat à perceptione Eucharistia, sin minus sit excommunicatus: in hac re ij, qui sequuntur primam opinionem, consequenter dicunt nullum obligari in hac inquisitione generali ad detegendum reum, nec testem, nec socium criminis, nec ipsum reum obligari, quoniam nulla præcessit infamia: ita ait Silu. *Inquisitio*, r. quæst. 3. vnde secundum eos auctores, hæc inquisitio generalis solum prodest, ut si forte sit infamia, vel indicia contra aliquem, quæ iudicem latebant, pateant, & nota fiant ipsi iudici, non autem prodest, ut quis detegat ipsum reum, at verò, quoniam diximus generalis inquisitione licet

fieri; ad hanc difficultatem responderet reum non esse obligatum ad se ipsum prodendum in prædicto casu, iudici generaliter inquirenti, & ipsum interroganti, quia etiamsi dixerimus iuxta secundam opinionem, iudicem licet generaliter inquirere, non tamen intelligitur, quod ius habeat interrogandi reum: nam, ut infra dicemus, ut iudex habeat ius interrogandi reum, necesse est, ut præcedat vel plena, vel semiplena probatio, fama, vel indicia contra reum: sed nihil horum in prædicto casu præcedit. Item in prædicto casu evidentia criminis, vel publica fama delicti, quando iam conuictus est auctor criminis, solum habet locum, & vicem accusatoris, ut iudex possit generalem inquirere contra crimen: sed etiamsi præcedat accusatio, denuntiatio, vel querela contra aliquem, iudex non habet ius interrogandi reum, nisi simul etiam præcesserit plena, vel semiplena probatio contra reum, fama, vel indicia.

Tertia difficultas est, An in prædicta inquisitione generali, si iudex interroget socium eius, qui commisit crimen, teneatur socius criminis detegere ipsum auctorem delicti? Responderet non esse obligatum, quia detegeret cum detrimento, & periculo manifesto sui ipsius, quia reus semel detectus, iure rogaretur de socio, & adiutore criminis, & ita teneretur socium criminis prodere, ut infra dicemus.

Quarta difficultas, An in prædicta inquisitione generali, si Titius, qui nouit auctorem criminis interrogaretur à iudice teneatur auctorem criminis detegere, & si negamus in prædicto casu Titium, vel solum, vel vna cum alio, aut alijs duobus nouisse auctorem criminis, ita ut si præcessisset accusatio contra reum, Titius, ut testis vocatus teneretur illum detegere.

Ratio dubitandi est, quia si Titius non teneretur reum detegere ad nihil conduceret generalis inquisitionis iudicio.

Item iudex cum interrogat, quis commiserit crimen, ius habet interrogandi, ut diximus iuxta secundam opinionem, ergo Titius tenetur suum testimonium reddere, veritatem fatendo. Ad hanc difficultatem quidam respondent, Titium esse obligatum ad detegendum reum criminis propter duo argumenta facta.

Alij verò respondent, quod si Titius solus nouerit, eum non teneri. Si verò vna cum ipso alius, vel alij duo nouerint, tunc obligari, ratio eorum est, quoniam si vna cum alijs nouit, iure potest malefactorem accusare, sed in casu, quo iure potest accusare, veritatem fateri tenetur, si de ea à iudice iure interrogetur: at si solus nouerit, eum non potest tunc accusare, non tenetur interrogatus, ut testis veritatem occultam detegere.

Sed hæc responsio non placet, quia non est maior ratio cui teneatur Titius, quando alius nouerit vno cum ipso reum, quam quando solus ipse nouerit, quia sicut quando duo, vel tres sunt testes contra aliquem, plenam faciunt probationem, & tribuunt ius interrogandi reum etiam per torturam, sic etiam vna testis omni exceptione maior facit semiplenam probationem, & tribuit ius iudici interrogandi reum. Item eum non teneatur reum detegere, etiam si solus ipsum nouerit, si quidem in eo casu potest saltem per denunciationem crimen deferre ad iudicem, ut ipse iudex ex officio specialiter inquireret contra reum denuntiatum. Quare alijs videtur esse dicendum, in prædicta inquisitione generali, Titium, siue ille solus nouerit, siue vna cum alio, non teneri ad detegendum reum: quia duo, tres, vel quatuor testes non faciunt publicam famam contra reum: sed in inquisitione ad hoc, ut reus detegatur, necesse est publica fama præcedat contra ipsum, & in prædicto casu solum est evidentia, vel publica fama criminis, auctor verò delicti est occultus, ergo non debet detegi à Titio.

Si obiecias, evidentia criminis in prædicto casu succedit loco accusatoris, sed si præcessisset accusatio contra reum, & Titius, vel solus, vel vna cum alio nouisset reum, tene-

teneretur vocatus, vt testis, fatenti veritatem, ergo etiam in prædicto casu. Respondetur, secundum hos evidentiam criminis, quando non solum crimen ipsum est notorium, sed etiam notorius est reus, succedere in totum loco accusatoris, & perinde tribuere ius interrogandi quemlibet, testem. At verò quando solum crimen est notorium, & non reus, tunc evidentia criminis succedit ex parte, loco accusatoris, id est tribuit ius inquitendi contra crimen notorium, non tamè tribuit ius procedendi contra aliquem in speciali, interim dum occultus est reus.

Et probatur, quia si casu iudex interrogasset in speciali Titium de Caro, utrum illud crimen commiserit, Titius nõ posset iure Carum reum detegere: ergo etiam si iudex generaliter inquirat, quis commiserit crimen, Titius non teneatur reum detegere.

Sed certè probabile est admodum Titium obligari ad detegendum reum, siue ipse solus nouerit, siue vna cum alio, vel aliis nouerit, quoniam iudex herè inquitit, & licetè interrogat: nem quoniam Titius in casu prædicto, vel posset accusare reum, vel saltem posset crimen eius denunciare, vt infra dicemus: ergo cum iure ad iudicem interrogetur, quis crimen commiserit, tenetur reum detegere, & reus sibi imputet, siquidem delictum notorium perpetravit, vno eum vidente, aut duobus, vel tribus.

Quinta difficultas sequitur ex dictis, ad quid conducat inquisitio iudicis generaliter facta, in prædicto casu, siquidem nec reus, nec socius criminis, nec Titius, qui solus vel cum alio nouit reum, tenetur interrogatus malefactorem criminis detegere. Respondetur ex Innoc. Abbate, Bartolo, quos sequitur Siluester *verbo Inquisitio. 1. questio 3. vers. 4.* prodesse ad hoc, vt ex ea deueniatur ad specialem inquisitionem contra eum, qui nominatus fuerit in generali inquisitione. Vnde non prodest generali inquisitio ad puniendum, torquendum, vel condemnandum ex malefactorem, sed ad inueniendum, vel per testes, vel per iudicia, quis fuerit malefactor: vt eo sic inuenito, postea possit iudex contra eum specialiter inquirere. Nam etiam, vno tantum teste omni exceptione maiori comperto, vel tantum iudicis idoneis, poterit publicus officialis denunciare, vel accusare, vel querelam proponere contra malefactorem: & tunc incipiet iudex specialiter inquirere contra reum in generali inquisitione deprehensum, ita vt iterum repeti debeat dictus testis, & repeti debeant iudicia idonea sine infamia, quæ fuerint competita contrarium: nam accusatione, denuntiatione, vel querela præcedente, & crimine semiplenè probato, per omnem testimonii exceptionem maiorem, vel existentibus idoneis iudicibus, vel infamia, iure contra reum proceditur, eum capiendo, si præsens sit, immò etiam torquendo, vt ad ea, de quibus interrogatus est, respondeat, veritatem detegendo, quod si absens fuerit, citando eum, vt in iudicio compareat, & ad quæ sita respondeat.

Quomodo possit iudex per Inquisitionem procedere.

CAPVT. XVII.

DE Iudice quæritur, quot, & quibus modis possit criminaliter procedere. In qua re cõmunis est sententia, eum posse procedere tribus modis, vt colligi videtur ex *cap. 2. qualiter, & quando, De Accusationibus* nimirum per Accusationem, Denuntiationem, & per Inquisitionem: aliqui addunt, quod etiam possit procedere aliquando per exceptionem, aliquando per evidentiam delicti, aliquando propter reum deprehensum in flagranti delicto, aliquando per postulationem, & querelam alicuius contra aliquem. Sed tenenda dicendum est, Iudicem criminaliter duobus modis posse procedere, quoniam, vel procedit ex officio suo, hoc est, nullo alio accusationem, denuntiationem, vel querelam criminis proponente: vel

procedit ad postulationem, vel instantiam alicuius alicuius, nimirum publici officialis, vel accusatoris, vel querelam proponentis, vel partis, quod sua interest, postulantis.

Quando primo modo procedit, dicitur procedere per Inquisitionem.

Quando secundo modo, dicitur procedere per accusationem, vel denuntiationem, vel querelam; de quibus modis sigillatim est differendum.

Dubium primum, Quotplex sit Inquisitio? Respondetur ex Abbate, communiter recepto in *cap. 2. Qualiter, & quando De Accusationibus*, esse duplicem, generalem, & specialem. Generalis est, quando iudex ex officio suo inquit generaliter: non contra certam aliquam personam, vt cum præses, siue prætor, vel quicumque alius iudex inquit, an sint facinorosi homines in provincia, ciuitate, vel loco, de qua inquisitione in *l. Congruit, ff. De Officio Præsulis, & cap. 1. De officio ordinarij*. Sicut etiam Episcopus generalis inquit, an sint eretici in diocesi. Similiter generalis est Inquisitio, quando notorium est crimen, sed occultus malefactor: & tamen generaliter inquitur, quis commiserit: specialis Inquisitio est, cum iudex inquit specialiter contra certum malefactorem, & hæc fit ad puniendum malefactorem, ob publicam vilitatem: & fieri solet tribus modis. Primo, ex mero officio iudicis absque accusatione, querela, & denuntiatione alicuius. Secundo, fit ad querelam alicuius contra aliquem: tunc enim proposita querela iudex ex officio suo procedit ad testes, & informationes assumendas. Tertio, fit ad denuntiationem alicuius publici officialis, ad denuntianda delicta deputati, tunc enim iudex absque vlla alia infamia procedit ex officio suo ad testes, & informationes recipiendas.

Dubium secundum, de quibus delictis possit inquiri, ex iure communi: nam certum est iure communi accusationem esse remedium ordinarium, quo potest iudex procedere contra crimina, & malefactores: inquisitionem vero esse remedium extraordinarium, quoniam ex iure communi regulatiter iudex procedere per inquisitionem non potest: nisi in certis casibus iure ipso permittis. Queritur ergo modo, quoniam sint isti casus? Respondetur ex communi sententia, vt docet Siluester *Inquisitio. 1. questio. 2.* posse inquiri.

Primo, de quocunque maleficio per denuntiationem Officialis publici ad hoc deputati, delato. Solent enim vi statutorum deputari publici officiales, vt maleficia denuncient, ne ea committantur, aut ne impunita maneant.

Secundo, potest inquiri de quocunque delicto propter præcedentem incidens cogitationem, vt in falso teste, *C. de testibus l. Nullum.*

Tercio, de quocunque crimine propter præcedentem generalem Inquisitionem, vt scilicet comperto malefactore fiat specialis inquisitio, vt condemnari possit.

Quarto, quoad quocunque maleficio coram iudice committitur, vt in charta facta coram iudice producta, *C. De probationibus l. Inuenimus*. Sic inquit iudex de crimine, quando accusator colludit, præuancatur, vel calomniatur, *l. fallaciter. C. de abolitionibus*. Sicut etiam inquit contra custodem carceris, qui dimisit reum sine vinculis pretio corruptus, vt fugere possit, vel passus est introducti in carcerem ferrum, vel venenum. *l. carceri. ff. de custodia reor.*

Quinto, propter atrocitatem criminis, vt propter iniuriam clericis illatam, vel Ecclesiis, vel rebus sacris: sicut etiam propter crimen sacrilegij. *C. De Episcopis, & clericis, l. Si quis in hoc genus*. Sicut etiam propter crimen læsæ maiestatis, hæresis, atrocitatis, assassinij: falsæ monetæ, proditiõis patris, coniurationis, vt conspirationis plurimum ad aliquod malum.

Sexto, propter evidentiam criminis, vt in *l. ea quidem C. De accusationibus*.

Septimo, inquit iudex ex officio suo contra tutorem